

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för veterinärmedicin och
husdjursvetenskap

Institutionen för biomedicin och veterinär
folkhälsovetenskap

Dressyrhästavel som drivs mot en utställningsras – konsekvenser och etiska aspekter

Sofia Vigren

*Uppsala
2018*

*Veterinärprogrammet, examensarbete för kandidatexamen
Delnummer i serien: 2018:85*

Dressyrhästavel som drivs mot en utställningsras – konsekvenser och etiska aspekter

Breeding towards show strains in dressage horses – consequences and ethical aspects

Sofia Vigren

Handledare: Helena Röcklinsberg, Institutionen för husdjurens miljö och hälsa

Examinator: Maria Löfgren, Institutionen för biomedicin och veterinär folkhälsovetenskap

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E

Kurstitel: Självständigt arbete i veterinärmedicin

Kurskod: EX0700

Program/utbildning: Veterinärprogrammet

Utgivningsort: Uppsala

Utgivningsår: 2018

Serienamn: Veterinärprogrammet, examensarbete för kandidatexamen

Delnummer i serien: 2018:85

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Djuretik, avelsetik, kontraktsetik, nyttoetik, rättighetsetik, respekt för naturen, dressyrhästavel

Key words: Animal ethics, breeding, contractarianism, utilitarianism, animal rights, respect of nature, dressage horse

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap
Institutionen för biomedicin och veterinär folkhälsovetenskap

INNEHÅLL

Sammanfattning	1
Summary	2
Inledning	3
Material och metoder	3
Litteraturoversikt.....	4
Längre ben hos dressyrhästen – konsekvenser på fysiken	4
Schäfer – utställningsavel och problematik	5
Etiska modeller relevanta inom avelsetik	5
<i>Kontraktsetik</i>	5
<i>Nyttoetik</i>	6
<i>Rättighetssetik</i>	6
<i>Respekt för naturen</i>	7
Diskussion	7
Kontraktsetik	7
Nyttoetik.....	8
Rättighetsetik.....	8
Respekt för naturen	9
Slutsats	10
Litteraturförteckning	11

SAMMANFATTNING

Efter att ha läst en debattartikel om huruvida den svenska dressyrhästaveln drivs mot en utställningsras, med argument om hur föl med långa ben inte längre kan nå ner till marken på ett naturligt sätt, utan behöver kompensera med onaturliga positioner av frambenen, blev jag intresserad av eventuella konsekvenser av just en sådan riktad utställningsavel. Det visar sig att det finns ett linjärt samband mellan utvecklandet av ojämna hovar och därigenom ojämna belastningsmönster och längden på frambenen hos föl, som en konsekvens av den position med frambenen de tvingas inta för att nå marken.

Med denna uppsats vill jag besvara frågan: Om dressyrhästaveln drivs mot en bruksras och en utställningsras, kan man rättfärdiga de negativa fysiska konsekvenser som kan uppstå för utställningsraser?

Jag presenterar även schäferaveln där man redan inofficiellt pratar om en utställningsras och en bruksras, och då främst fokuserat på de negativa fysiska konsekvenser detta har inneburit för utställningsrasen.

Utifrån avelsetiskt relevanta modeller och synsätt så som kontraktsetik, nyttoetik, rättighetsetik samt respekt för naturen, för jag i diskussionen olika etiska resonemang där jag jämför dressyrhästaveln och schäferaveln. Man kan tydligt se sambandet mellan de teorier där man tilldelat djur rättigheter, om så samma som människan eller ej, och att vi människor inte har rätt att orsaka ett djur smärta. Bara enligt de teorier där man anser att djur inte har några rättigheter eller att människans ekonomiska intresse väger tyngre, kan man se att det är irrelevant om djuret kommer uppleva smärta eller ej. Förståeligt är om man inom dressyrhästaveln inte känner till de möjliga konsekvenserna av aveln, men synd vore om vi inte stannar upp i avelsarbetet och noggrant utvärderar de ändringar vi redan gjort för att förhindra att vi plötsligt står med liknande digra negativa konsekvenser som hos schäferhunden.

SUMMARY

After reading a debate article about whether the Swedish dressage horse breeding is angling towards show strains, with arguments about how foal with long legs no longer can reach the ground in a natural way, but need to compensate by positioning the forelegs in an unnatural way, I became interested in possible consequences of such an aimed breeding of show strains. It appears that there is a linear relationship between the development of uneven hooves and thus uneven loading patterns and the length of the foals' forelegs, as a consequence of the compensatory position of the forelegs they are forced to assume to reach the ground while grazing.

With this article I would like to answer the question: If the dressage horse breeding is angling towards working strains and show strains, can one justify the negative physical consequences that can be revealed for show strains?

I have also chosen to present the breeding of German Shepherds, where we are unofficially already talking about show strains and working strains, focusing mainly on the physical consequences that this has meant for the show strains.

Based on relevant ethical models and approaches, I have brought different ethical reasoning into the discussion where I compared the dressage horse field and the German Shepherd field. One can clearly see the connection between cases where rights are assigned to animals, if same as human or not, and that we humans are not entitled to cause an animal pain. Only in cases where animals do not have any rights or that human economic interest is more important can we see that it is irrelevant if the animal is experiencing pain or not. It is understandable that the consequences previously described in the dressage horse is not generally known, but it would be a shame if we do not carefully evaluate the changes we have already made by breeding so we do not suddenly face the same severe consequences as in the case with the German Shephard.

INLEDNING

Har vi rätt att ändra på en ras genom avel efter vad vi tycker är exteriört önskvärt? Det kan vara allt från att en schäfer ska kunna stå i en viss pose vid utställning till dressyrhästen där stora luftiga gångarter med en naturlig uppförsbacke, det vill säga när hästen lyfter sig i frampartiet, är önskvärt. Men kan man säga att gångarterna är naturligt förekommande, om de är ett resultat av en riktad avel för allt längre framben? Det verkar önskvärt för att just uppnå denna gångartsmässiga uppförsbacke, men har vi stannat upp för att överväga möjliga konsekvenser? Jag blev intresserad av ämnet efter att ha läst en debattartikel där det beskrevs att föl inte längre kan nå ner till marken för att beta på grund av sina långa ben. Efter en snabb bildsökning där flertalet bilder där fölen fick anta onaturliga positioner för att kunna nå marken beskrevs som ”söta”, förstod jag att konsekvenserna av detta behövde lyftas fram för diskussion.

Inom svensk dressyrhästavel är det vanligt att uppfödningar visas på fölvisning och/eller treårstest och därefter säljs med ett löfte om hög prestation. En del av de vuxna hästarna är dock inte hållbara nog för uppgiften och det verkar finnas ett samband mellan längden på benen och ojämna belastningsmönster redan som föl (Van Heel *et al.*, 2006). Fortsätter aveln i samma takt och riktning finns en risk att man hamnar i fällan där rasen behöver delas upp i en pompös utställningsras och en hållbar bruksras liksom hos schäferhunden.

I den här litteraturstudien vill jag besvara frågan: Om dressyrhästaveln drivs mot en bruksras och en utställningsras, kan man rättfärdiga de negativa fysiska konsekvenser som kan uppstå för utställningsraser?

När man pratar om etiskt rätt eller att rättfärdiga behövs tydliga argument. Jag kommer presentera fysiska konsekvenser av en riktad avel för längre ben hos dressyrhästen, dagens problematik hos utställningsschäfern samt olika etiska modeller och synvinklar vilka utifrån jag kommer föra etiska resonemang genom att jämföra dressyrhästaveln och schäferaveln.

MATERIAL OCH METODER

Jag har främst använt mig av databasen Web of Science då detta är en bred databas där man enkelt kan sortera ut material efter relevanta sökord i flera steg. Jag började med att plocka fram material kring utvecklandet av ojämna hovar och därigenom ojämna belastningsmönster. Genom sökord som ”grazing behaviour” och ”foal” kunde jag hitta några relevanta artiklar om ämnet. Vidare sökte jag efter vanliga sjukdomar och sjukdomsstatistik hos schäferhunden, valde ut de vanligaste sjukdomarna och sökte vidare på dessa inom sagda ras.

Till delen med etiska modeller och synsätt har jag främst utgått från boken ”Ethics of animal use” skriven av Sandøe och Christiansen, där jag delade synsättet om vad som var relevant inom avelsetiken. Jag har sedan inom varje modell eller synsätt valt ut en känd förespråkare och författare att läsa artiklar eller böcker utav för att fördjupa mig inom området. För att göra detta behövde jag byta databas och använde här Google Scholar där jag använde författarens hela namn som sökord, ibland i kombination med ”Animal Rights”, och valde ut artiklar inom djuretik.

LITTERATURÖVERSIKT

Längre ben hos dressyrhästen – konsekvenser på fysiken

Stora luftiga gångarter är något som ger de högsta gångartspoängen vid exempelvis fölvisning och treårstest av den unga dressyrhästen och är därför något som man inom aveln siktar på. Uppfödarens mål är ofta att efter visning få fölet eller treåringen såld. Om de luftiga gångarterna hos dessa unga individer är ett resultat av att de har länge ben kan det medföra fysiska konsekvenser som påverkar hållbarheten.

Utvecklandet av ojämna hovar och därigenom avvikande belastning har visat sig ha ett samband mellan längre ben och kortare huvuden på hästarna redan som föl (Van Heel *et al.*, 2006). Van Heel publicerade 2006 en studie i *Equine Veterinary Journal* baserad på 24 varmlödsfölar. Vid 27 veckors ålder delades fölen in i två grupper baserat på ett standardiserat preferenstest där frambenens position registrerades 15 gånger när fölet fick äta från marken och 5 gånger när fölet fick äta från ett bord som kontroll. 46% av fölen visade sig ha en preferens för att antingen sträcka fram höger eller vänster framben för att kunna nå marken. Fölen placerade alltså frambenen isär med en signifikant preferens att sträcka fram antingen höger eller vänster framben framåt och det andra frambenet bakåt. Belastningsskillnader mellan frambenen i vila med hovarna placerade bredvid varandra hos samtliga föl i studien mättes vid 3, 15, 27 och 55 veckor. Exteriören fotograferades med markörer för att kunna jämföra exempelvis frambenens längd och hovarnas dorsala vinkel jämt mot marken.

Fig 1: Betande föl med preferens att sträcka fram vänster framben.

En erfaren hovslagare verkade 50% av fölen var fjärde vecka upp till 28 veckors ålder, därefter verkades samtliga föl var åttonde vecka. Studien visar att det inte fanns någon korrelation mellan den verkade eller den överkade gruppen och utvecklandet av en preferens att beta med höger eller vänster ben framsträckt. Det visade sig även att det inte gick att förhindra med verkning.

Hos föl med preferens att antingen sträcka fram höger eller vänster framben för att nå marken visade det sig att den hov de valde att sträcka fram fick en minskad hovvinkel vilket gav ojämna hovar och på sikt ojämna belastning av frambenen. Van Heel kunde även visa på ett linjärt samband mellan längre ben och ojämna belastning, ju längre ben ett föl hade desto vidare behövde det placera frambenen för att nå marken vilket då gav en ännu mindre hovvinkel och större skillnad i belastning mellan frambenen. Belastningsmönstret av leder hos unga individer påverkar vävnadens kvalitet hos den vuxna individen. Troligtvis finns en koppling mellan ojämna hovar hos föl och risken att utveckla en skada i leden hos den vuxna hästen (Kroekenstoel *et al.*, 2006).

Studier som visar på samband mellan längden på framben, prestation och hållbarhet saknas men i en studie där man jämfört exteriören mellan fyraåringar som genomgått kvalitetstest, ridskolehästar, dressyrhästar som presterar på elitnivå samt hopphästar som presterar på elitnivå visade det sig att det inte fanns någon signifikant skillnad gällande längden på frambenen hos dressyrhästar som presterar på elitnivå (Holmström *et al.*, 1990).

I de fall då dressyrhästar med långa framben inte är hållbara nog att prestera på elitnivå skulle kunna liknas med schäferhunden där man redan avlat fram utställningshundar som inte är hållbara nog för bruksarbete.

Schäfer – utställningsavel och problematik

Enligt Svenska Kennelklubbens registerstatistik från 2017 är den tyska schäferhunden den näst populäraste hundrasen att hålla som sällskap, utställningshund och som brukshund inom polis och militär sett till totalt antal hundar. Inofficiellt pratar man ofta om en utställningsras och en bruksras, men idag delas rasen enbart in i en korthårig och en långhårig variant oavsett användningsområde. Aveln har dock selekterat fram bland annat skillnader i exteriör där utställningsrasen bör ha en sluttande överlinje medan bruksrasen behåller en mer ursprunglig rak rygg (O'Neill *et al.*, 2017). Schäfer har visat sig ha flest nedärvda sjukdomar bland de 50 vanligaste hundraserna i Storbritannien, bland dessa är det vanligast med muskuloskeletala sjukdomar på grund utav den sluttande överlinjen (Ascher *et al.*, 2009). Muskuloskeletala sjukdomar drabbar rörelseapparaten där de vanligaste hos schäfer är höftledsdysplasi och degenerativ lumbosacral stenosis (Vilson *et al.*, 2013).

Fig 2: Bruksras med rak rygg t.v. utställningsras med sluttande ryggslut t.h.

I en studie utförd i Storbritannien analyserades data från ett program vid namn VetCompass™ vilket registrerar den primära veterinärvården. Kliniska data från 12146 schäfrar från år 2013 låg till grund för de statistiska resultat som tydligt visar att de vanligaste dödsorsakerna var muskuloskeletala sjukdomar (16,3%) och oförmåga att stå (14,9%) (O'Neill *et al.*, 2017).

Om man ska bedöma huruvida det är etiskt rätt eller fel att driva en avel riktad mot en så kallad utställningsras med grundläggande fysiska problem som därav inte är hållbara nog för prestation, är det viktigt att beakta olika djuretiska perspektiv på problematiken. Vidare följer en beskrivning av etiska modeller med relevans inom avelsetik.

Etiska modeller relevanta inom avelsetik

Kontraktsetik

Kontraktetiken är en etisk modell som beskriver att något är etiskt rätt om det gynnar agentens långsiktiga intressen. Den besvarar den centrala frågan i etiska dilemman på följande vis: Varför ska jag agera på ett visst sätt? Jo, för att det långsiktigt gynnar mig (Sandøe & Christiansen, 2008).

Kontraktetikerns kriterium för etiskt riktig handling är att de som ingår måste själva ha en vinning. För att vara värd ett moraliskt övervägande måste man vara kapabel till att ingå ett moraliskt kontrakt. Här görs en tydlig skillnad mellan relationer mellan människor och relationer mellan människor och djur. Enligt kontraktetiken kan inte djur ingå moraliska kontrakt och är enligt detta synsätt därför inte etiska objekt (Sandøe & Christiansen, 2008).

För en kontraktetiker som gillar djur eller bara ett visst sorts djur kan deras välfärd fortfarande vara etiskt relevant. Om man exempelvis gillar hundar vill man att alla hundar ska må bra, det

är ett långsiktigt intresse som gynnar personen i fråga, därför tycker man samtidigt att det är oetiskt att man i Kina kokar och äter hundar, då detta inte gynnar personens intressen och man far alltså själv illa av att veta att detta pågår (Sandøe & Christiansen, 2008).

Nyttoetik

Nyttoetikerns kriterium för en etisk riktig handling är att maximera nyttan, eller det sammanlagda goda. Den handling som leder till störst nytta ska sedan utföras. En nyttoetikers svar på etiska dilemman är ofta genom förbättringar, inte bara genom att säga att något är etiskt rätt eller fel. Sandøe ger ett målande exempel där han menar att om man i ett rikt samhälle tar mer betalt för maten, leder detta till högre intäkter för producenten och förbättringar i produktionen och djurvälståndet, samtidigt som konsekvensen av att lägga mer pengar på mat inte blir så stor hos redan rika konsumenter. Den förbättrade djurvälståndet väger i detta fall tyngst och är då enligt en nyttoetiker korrekt, handlingen har lett till en förbättring (Sandøe & Christiansen, 2008).

En nyttoetiker gör ingen skillnad mellan människor och djur utan räknar in alla kännande varelser i maximeringskalkylen, det vill säga alla varelser med en förmåga att vilja minska den egna smärtan eller höja den egna glädjen ska ingå i bedömningen. Det viktiga inom nyttoetiken är att alla berörda parter intresse vägs samman för att bedöma nyttan av handlingen (Sandøe & Christiansen, 2008).

Enligt Singer, den mest kände och störste företrädaren inom nyttoetiken, behöver det göras flera skillnader mellan människor och djur. Han menar att alla ska behandlas lika utifrån sina intressen, men att människor och djur har olika intressen. Han påpekar att när man exempelvis jämför smärta måste man göra det i samma skala då även fysiska aspekter spelar in; om man klappar till en häst och ett spädbarn skulle troligtvis spädbarnet känna mer smärta om samma kraft i slaget användes. Vidare är djur inte självmedvetna så som människan är, ett djur kan inte ha ett eget intresse att dö eller känna till vikten av att leva vidare, ett djur kan inte planera i förväg och kan därför inte bli besviken över allt det inte hunnit med när det slaktas eller avlivas. Ett djur kan inte heller förvänta sig att något dåligt ska hända baserat på andras erfarenheter, exempelvis att gå hem ensam genom en mörk park, liksom det inte går att förklara för ett infångat djur att det inte svävar i livsfara (Singer, 1979).

Rättighetsetik

Rättighetsetiken fokuserar på individens rättigheter. Enligt en rättighetsetiker är alla kännande individer moraliska objekt och relevansen ligger i hur värdigt individen behandlas i handlingen och hur mycket man respekterar individens rättigheter, exempelvis till sitt eget liv (Sandøe & Christiansen, 2008).

Det betyder inte att man inom rättighetsetiken bara tycker att handlingen mot den enskilda individen ska vägas som rätt eller fel utan även det systematiska beaktandet kring användandet av djuren. Ser man djur i en population som en resurs eller som något som går att byta ut behandlar man inte djuren rättighetsetiskt korrekt, oavsett om ett fåtal individer i populationen behandlas med tillräcklig värdighet (Sandøe & Christiansen, 2008).

Vilka individer som ska tilldelas rättigheter utgår ifrån varför människan har rättigheter. Det räcker inte med att säga att de som är värda att tilldelas rättigheter är de varelser som är

autonoma och rationella, här skulle exempelvis människolika primater ges rättigheter men inte spädbarn och äldre människor med Alzheimers. Rättigheter ska därför tilldelas varelser med förmåga att uppleva känslor så som smärta och glädje, här ges rättigheter inte bara till människan utan även till djur med samma förmåga. Väl tilldelad rättigheter kan dessa alltid användas som ett trumpkort i alla moraliska dilemman (Regan, 1997).

Respekt för naturen

Respekt för naturen är inte en normativ etisk teori i sig men intressant då den ser till en ras eller arts utveckling över tid där största fokus ligger på bevarandet av arten. Individens anses underordnad arten vilket betyder att artens intressen väger tyngre än individens. När de moraliska överväganden vi gör leder till att en art bevaras och linjerna fortsätter så gynnas även individen inom arten. Ser man bara till individen eller en population vid liv just nu finns det inga garantier att arten bör gynnas och bevaras. Ur denna synvinkel menar man alltså att om en art dör ut lider inte individer av sagda art av att inte finnas, de är utdöda och kan därför inte känna. Att människan skulle sakna sagda ras är inte relevant utan värdet av att arten existerar är det viktiga och därigenom är det moraliskt fel när en art blir utrotad (Sandøe & Christiansen, 2008).

Viktigt är att inte glömma bort att individen faktiskt är en del av arten. Djur måste ges etiska rättigheter, dock inte samma som människan. Yttrandefrihet är ett exempel på en rättighet som är viktig för människan men irrelevant för ett djur, liksom rätten för en fisk att vistas i vatten är irrelevant för människan. Dessa rättigheter försäkrar att individen har en bra välfärd, annars skulle man kunna säga att avskjutning av en viss art är försvarbart fram tills att den sista individen av sagda art är utrotad, först då skulle värdet av arten gått förlorat (Rollin, 2003).

Bevarandet av arter betyder dock inte att arten inte kan ändras eller utvecklas så länge förändringen leder till att djuren inom arten gynnas av förändringen. Förändringen får alltså inte vara skadlig för individer inom arten, för människan, miljön, ekosystem och så vidare, vilket betyder att man bör vara ytterst försiktig vid exempelvis riktad avel (Sandøe & Christiansen, 2008).

DISKUSSION

För att kunna svara på frågan om man kan rättfärdiga de fysiska konsekvenser som kan uppstå hos en utställningsras behöver exemplet med dressyrhästen jämfört med schäferhunden diskuteras utifrån de olika etiska teorierna. Diskussionens argumentation utgår främst från ”Ethics of animal use” skriven av Sandøe och Christiansen.

Kontraktsetik

Kontraktsetiken har ett egocentriskt tänk, jag ska gynnas. Ser man till den möjliga problematiken kring dressyrhästaveln går den att rikta åt olika håll beroende på hur långsiktigt man överväger vinningen i handlingen. Uppfödaren gynnas av att kunna sälja hästar dyrt efter att ha visat upp sina långbenta uppfödningar med stora luftiga gångarter på fölvisning eller treårstest. Att dessa hästar sedan förväntas prestera på hög nivå när lederna inte håller för den typen av belastning och därigenom utsätts för smärta är inte relevant. Hästar kan inte ingå moraliska kontrakt och är därför inte heller direkta moraliska objekt.

Skulle man se till en längre tidsperiod skulle det vara möjligt att uppfödaren inte gynnas av denna typ av avel då det kan generera ett dåligt rykte angående hållbarheten. För att detta skulle vara möjligt krävs dels att uppfödaren producerar så pass många föl att samband kan hittas och att skadorna kan spåras tillbaka till uppfödningen. Att detta skulle ske i Sverige är föga troligt då de flesta som bedriver avel enbart har ett eller två avelsston och tar fram ett fåtal föl.

Om man som kontraktsetiker gillar hästar och gynnas av hästars välfärd är det först när hästen inte är hållbar nog för att prestera på önskad nivå som det uppstår en konflikt. Här skulle man istället kunna säga att det är rätt att hålla dessa hästar som 'hagprydnader' då det gynnar ägaren att ha en fin häst i stallet, och låta en eventuell bruksras stå för prestationer på tävlingsbanorna.

Jämför man med schäferaveln kan man som kontraktsetiker redan se att uppfödaren som får sälja fler valpar under utställningshundarna eller utställaren som vinner rosetter gynnas. Utställningshundarna nyttjas inte som arbetande brukshundar och därav kan problematiken att få en fysiskt ohållbar hund att prestera undvikas. Om man som kontraktsetiker gynnas av hundens välfärd uppstår dock en konflikt. Nedärvingen av muskuloskeletal sjukdomar vilket innebär en smärta för drabbade hundar (Ascher *et al.*, 2009) är direkt negativt på hundens välfärd och gynnar därför inte heller kontraktetikern.

Nyttoetik

För att kunna svara på frågan 'Vari ligger nyttan?' måste vi samtidigt beakta syftet. Skulle det finnas ett syfte i att dela upp dressyrhästar i en utsällningsras och en bruksras? Precis som med schäferhundens bruksras är dressyrhästar som presterar på elitnivå enbart ett fåtal procent av populationen. Ser man då enbart till bruksrasen skulle det finnas en nytta med att driva en prestationsavel, hästen är avlad till att hålla för att prestera på förväntad nivå. I och med att bruksrasen i dagsläget skulle vara ett fåtal av den totala populationen skulle inte nyttan i detta fall vara övervägande, men om andelen som då skulle tillhöra bruksrasen öka genom avel skulle nyttan vara övervägande.

För den eventuella utställningsrasen är det svårt att se nyttan i att avla fram hästar med stora luftiga gångarter om hästarna sedan inte visar sig vara hållbara för önskad prestation. I det fallet får vi istället ställa oss frågan om det finns någon nytta med att ha en utställningsras med en ökad risk för ledproblem (Kroekenstoel *et al.*, 2006) som vi inte förväntar oss ska prestera.

En nyttoetiker ser inte bara till hästens intressen som individ eller population utan även till människans intressen. Ekonomi är en tung post. Som tidigare nämnts är det bara ett fåtal individer som når eliten och därigenom stora prispengar. Möjligheten att kunna tjäna pengar på att sälja hästar med löfte om prestation, inte krav på prestation, är inte bara positivt för den enskilda personen i fråga utan för hela näringen. Här är schäferaveln ett tydligt exempel; man har tagit bort kravet på prestation och fokus ligger på att ställa ut föräldradjuret så att fler valpar kan säljas. Vad valparnas vuxna liv innebär, om de kommer ha svårt att kunna gå på promenader eller inte, ingår i den moraliska vågskål men där syftet att tjäna pengar väger tyngre.

Rättighetsetik

Varje individs rättigheter måste respekteras, så det första vi måste fråga oss är om dressyrhästar och/eller schäferhundar är värda rättigheter. Enligt rättighetsetikern Tom Regans modell där

varelser med en förmåga att känna känslor är värda rättigheter, blir svaret ja. Individens rättigheter trumfar sedan alltid i moraliska dilemman (Regan 1997).

Enligt rättighetsetiken skulle vi inte ha rätt att hålla hästar. Bara för att vi en gång i tiden beslöt oss för att stänga in hästar i en box eller hage betyder inte det att vi hade rätt att göra så. Hästens rätt att inte instrumentaliserats skulle trumfa över nyttan att använda hästen inom jordbruk och transport. Samma skulle gälla domesticeringen av vargen till hund.

Om man ändå accepterar att vi håller djur, och med de två fall med dressyrhäst- och schäferaveln som jag har lagt fram, så bör man enligt rättighetsetiken fokusera på aveln i sig. Som tidigare beskrivet har både hästar och hundar etiska rättigheter till exempel rätt till sin egen kropp. Insemination som är vanligt inom hästaveln är något som direkt bryter mot denna rättighet, därigenom är det inte etiskt försvarbart att vi har bedrivit avel på detta sätt från första början. Det skulle vidare inte vara rätt att avla fram nya individer när vi inte kan ta hand om dem vi redan har. Många hästar och hundar vanvårdas och enligt rättighetsetiken har vi en skyldighet att vårda dessa individer, inte föda upp nya.

Enligt djurrättsetiken finns det många olika aspekter som inte är etiskt berättigade att utföra i dessa två fall. Drar man slutsatsen att det inte är etiskt försvarbart att använda varken hundar eller hästar i utställning och/eller tävling så finns det ingen mening att avla för detta och därmed försvinner problematiken i frågeställningen.

Respekt för naturen

Målet med att bedriva avel är att få en önskad förbättring i avkomman. Även om respekt för naturen inte är en normativ etisk modell i sig anser jag att den är viktig när vi tittar på fallet med dressyrhästar och schäferhundar. Enligt denna synvinkel är det acceptabelt att driva en riktad avel om det leder till en förbättring som på lång sikt gynnar arten.

I dressyrhästarnas fall med en avel riktad för längre ben måste vi således fråga oss om detta gynnar arten. Möjligt är att det kan vara gynnsamt. Om de hästar med större och luftiga gångarter är de enda hästar som avlas på, förhindrar det, rent teoretiskt, att arten dör ut. Problematiken kanske inte ligger i längden på benen utan snarare i att hästens huvud och hals är för kort. Sambandet mellan långa framben och utvecklandet av ojämna hovar i Van Heels studie hade även ett samband med korta huvuden (Van Heel *et al.*, 2006). För att förbättra arten skulle det därför vara relevant att även avla för längre huvuden och hals för att undvika de möjliga skador som kan uppstå vid en ojämn belastning av frambenen. Om vi även ser till individen som ett instrument för artens fortlevnad är det inte försvarbart att avla fram något som senare kan leda till smärta hos individen, och i det fall där det leder till en försämrad hållbarhet (Kroekenstoel *et al.*, 2006) är det inte heller gynnsamt för artens utveckling eller bevarande.

Dressyrhästaveln är inte lika långt gången som schäferaveln där vi inte längre kan omse möjligheterna av en felriktad avel utan snarare till konsekvenserna utav den. Att poängtera att det knappast är gynnsamt för arten i sig att ca 30% måste avlivas på grund utav de musculoskeletala sjukdomar som uppstått i samband med den sluttande överlinjen känns lika nödvändigt som att belysa den smärta som dessa individer utsatts för. Jag vill påstå att en förbättring av rasen ej har skett.

Slutsats

Åter till frågan om man kan rättfärdiga de fysiska konsekvenser som kan uppstå hos en utställningsras. Syftet med denna diskussion har varit att belysa olika sätt att se på problematiken kring en så kallad utställningsras med fysisk exteriör som vi människor tycker om på ett eller annat vis men som inte är gynnsamt för individen. Bland de etiska modeller och synsätt jag tagit upp kan man tydligt se sambandet mellan de teorier där man tilldelat djur etiska rättigheter, om så samma som människan eller ej, och att vi människor inte har rätt att orsaka ett djur smärta. Bara i de teorier där man anser att djur inte har några etiska rättigheter eller att människans ekonomiska intresse väger tyngre, kan man se att det är irrelevant om djuret kommer uppleva smärta eller ej.

Beroende på en persons bakgrund, uppfostran, miljö med mera, relaterar man lättare till en viss normativ etisk modell än en annan, och argument kring vad som är etiskt försvarbart härrör därifrån. Personligen anser jag att uppfödare som enbart drivs av egocentriska eller ekonomiska intressen inte bör bedriva avel, fokus ska inte ligga på personens vinning utan på hästens och/eller populationens vinning. Önskvärt vore om man inom dressyrhästaveln fokuserar mer på prestation än på exteriör och uppfödarens känslor, liksom den avel som man oftare ser bland hopphästar. Alltför ofta sker avel med ett sto som av någon anledning inte är hållbar nog för prestation men som uppfödaren 'tycker om' och en hingst som möjligt presterar på medelsvår nivå och lyckas charma publiken på hingstvisningar. Avkomman vill man ska visa stora gångarter i uppförsbacke på fölvisning och på treårstest så att det går att sälja med löfte om prestation. Men vart försvinner de sen? Jag efterlyser en uppföljning av de hästar som prisas på fölvisning och treårstest för att säkerställa vilka egenskaper hos den unga hästen som faktiskt leder till hållbarhet för prestation på hög nivå. En annan möjlig lösning vore att införa uppfödarpremier, i likhet med dem som finns inom trav och galopp, där uppfödaren gynnas av hästens vinster genom sin prestation. Vidare ser jag gärna påbyggande studier för att mer intensivt undersöka relationen mellan benlängd och hållbarhet.

Förståeligt är att man inom dressyrhästaveln inte känner till att dessa ojämna belastningsmönster redan kan uppkomma hos föl med långa ben. Flertalet studier finns på den vuxna presterande hästen och ledsador samt den unga hästens utveckling av asymmetrier där självfallet fler aspekter än enbart längden på benen spelar en roll, men det kan vara värt att även undersöka avelns påverkan och betydelse. Synd vore om vi inte stannar upp i avelsarbetet och noggrant utvärderar de ändringar vi redan gjort för att förhindra att vi plötsligt står med samma digra negativa konsekvenser som hos schäferhunden.

LITTERATURFÖRTECKNING

- Ascher, L., Diesel, G., Summers, J. F., McGreevy, P. D., & Collins, L. M. (2009). Inherited defects in pedigree dogs. Part 1: Disorders related to breed standards. *The Veterinary Journal*, pp. 402-411.
- Holmström, M., Magnusson, L.-E., & Philipsson, J. (1990). Variation in conformation of Swedish Warmblood horses and conformational characteristics of elite sport horses. *Equine Veterinary Journal*, pp. 186-193.
- Kroekenstoel, A. M., Van Heel, M. C., Van Weeren, P. R., & Back, W. (2006). Developmental aspects of distal limb conformation in the horse: the potential consequences of uneven feet in foals. *Equine Veterinary Journal*, pp. 652-656.
- O'Neill, D. G., Coulson, N. R., Church, D. B., & Brodbelt, D. C. (2017). Demography and disorders of German Shepherd Dogs under primary veterinary care in the UK. *Canine Genetics and Epidemiology*.
- Regan, T. (1997). The Rights of Humans and Other Animals. *Ethics & Behavior*, pp. 103-111.
- Rollin, B. E. (2003). Ethics and Species Integrity. *The American Journal of Bioethics*, pp. 15-17.
- Sandøe, P., & Christiansen, S. B. (2008). *Ethics of animal use*. Oxford: John Wiley & Sons Ltd.
- Singer, P. (1979). *Practical Ethics*. Cambridge.
- Van Heel, M. C., Kroekenstoel, A. M., Van Dierendonck, M. C., Van Weeren, P. R., & Back, W. (2006). Uneven feet in a foal may develop as a consequence of lateral grazing behaviour induced by conformational traits. *Equine Veterinary Journal*, pp. 646-651.
- Vilson, Å., Bonnett, B., Hansson-Hamlin, H., & Hedhammar, Å. (2013, Augusti 3). Disease patterns in 32,486 insured German shepherd dogs in Sweden: 1995–2006. *Veterinary Record*.